

Sygn. akt VII U 676/20

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 stycznia 2021r.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Agnieszka Stachurska

Protokolant: sekretarz sądowy Anna Bańcerowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 8 stycznia 2021r. w Warszawie

sprawy E. G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W.

o prawo do rekompensaty

na skutek odwołania E. G.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W.

z dnia 14 maja 2020r., znak: (...)

oddala odwołanie.

sędzia Agnieszka Stachurska

UZASADNIENIE

E. G. w dniu 21 maja 2020r. złożyła odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 14 maja 2020r., znak: (...), odmawiającej przyznania rekompensaty z tytułu wykonywania pracy w warunkach szczególnych. Uzasadniając swe stanowisko wskazała, że w okresie od 1 września 1991r. do 31 maja 1993r. pracowała w (...) sp. z o.o. Wydawnictwo (...) z siedzibą w K. jako dziennikarka i jednocześnie kierownik działu. O wykonywaniu pracy dziennikarskiej świadczą artykuły i materiały, które publikowała w prasie. Dodatkowo ubezpieczona podkreśliła, że posiada legitymację Stowarzyszenia (...), potwierdzającą opłacanie składek w terminie (odwołanie z dnia 21 maja 2020r., k. 3 a.s.).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. wniósł o oddalenie odwołania, ponieważ E. G. nie udowodniła piętnastoletniego okresu pracy w warunkach szczególnych. Organ rentowy wyjaśnił, że uwzględnił staż pracy ubezpieczonej w szczególnych warunkach w wymiarze 14 lat, 1 miesiąca i 17 dni, kiedy była zatrudniona w (...) sp. z o.o. od 15 lipca 1977r. do 31 sierpnia 1991r. Natomiast nie został uwzględniony okres zatrudnienia w tej samej spółce od 1 września 1991r. do 31 maja 1993r., ponieważ na podstawie złożonych dokumentów nie można ustalić, w jakim okresie E. G. wykonywała pracę w charakterze dziennikarza. Dodatkowo organ rentowy zaznaczył, że w świadectwie pracy z dnia 31 maja 1993r. podano, że ubezpieczona zajmowała stanowisko kierownicze, natomiast z pisma z dnia 29 kwietnia 2020r. Grupy (...) S.A. nie wynika, w jakich dokładnie okresach ubezpieczona wykonywała pracę dziennikarza (odpowiedź na odwołanie z dnia 9 czerwca 2020r., k. 4-5 a.s.).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

E. G., ur. (...), w okresie od 1 października 1971r. do 18 czerwca 1975r. studiowała w Szkole (...), natomiast w latach 1975 – 1977 na Uniwersytecie (...) kończąc Pomagisterskie Dienne Studium (...) (zaświadczenie z 10 lipca 2001r. oraz zaświadczenie z dnia 6 lipca 2001r. - nienumerowana karta akt kapitałowych). W okresie od 15 lipca 1977r. do 31 sierpnia 1991r. pracowała w Zespole (...) w pełnym wymiarze czasu pracy, na stanowiskach: redaktora działu w redakcji „(...)”, zastępcy kierownika działu w redakcji (...) oraz kierownika działu w redakcji (...) (świadcstwo pracy z dnia 2 czerwca 1993r. – k. 5 akt kapitałowych). Następnie ubezpieczona w okresie od 1 września 1991r. do 31 maja 1993r. była zatrudniona w (...) sp. z o.o. Wydawnictwo (...) z siedzibą w K., w pełnym wymiarze czasu pracy, na stanowisku kierownika działu. W latach 1991-1992 otrzymywała wierszówki z tytułu wykonywanej pracy redakcyjnej, a dodatkowo w 1992r. otrzymała nagrodę dla dziennikarzy tygodnika z racji (...) (świadcstwo pracy z dnia 31 maja 1993r. – k. 6, pismo Grupa (...) S.A. z dnia 29 kwietnia 2020r. – k. 12 akt emerytalnych).

W ostatnim z wymienionych okresów zatrudnienia, w tygodniku (...) były publikowane następujące artykuły ubezpieczonej: „(...)” z dnia 25 sierpnia 1991r., „(...)” z dnia 20 października 1991r., „(...)” z dnia 3 listopada 1991r., „(...)” z dnia 10 listopada 1991r., „(...)” z dnia 17 listopada 1991r., „(...)” z dnia 1 grudnia 1991r., „(...)” z okresie od 22 do 29 grudnia 1991r., „(...)” z dnia 5 stycznia 1992r., „(...)” z dnia 12 stycznia 1992r., „(...)” z dnia 19 stycznia 1992r., „(...)” z dnia 26 stycznia 1992r., „(...)” z dnia 1 marca 1992r., „(...)” z dnia 1 marca 1992r., „(...)” z dnia 8 marca 1992r., „(...)” z dnia 29 marca 1992r., „(...)” z dnia 19 kwietnia 1992r., „(...)” z dnia 19 kwietnia 1992r., „(...)” z dnia 10 maja 1992r., „(...)” z dnia 10 maja 1992r., „(...)” z dnia 7 czerwca 1992r., „(...)” z dnia 21 czerwca 1992r., „(...)” z dnia 5 lipca 1992r., „(...)” z dnia 12 lipca 1992r., „(...)” z dnia 12 lipca 1992r., „(...)” z dnia 26 lipca 1992r., „(...)” z dnia 26 lipca 1992r., „(...)” z dnia 9 sierpnia 1992r., „(...)” z dnia 16 sierpnia 1992r., „(...)” z dnia 30 sierpnia 1992r., „(...)” z dnia 6 września 1992r., „(...)” z dnia 18 września 1992r., „(...)” z dnia 20 września 1992r., „(...)” z dnia 27 września 1992r., „(...)” z dnia 27 września 1992r., „(...)” z dnia 23 października 1992r., „(...)” z dnia 8 listopada 1992r., „(...)” z dnia 22 listopada 1992r., „(...)” z dnia 29 listopada 1992r., „(...)” z okresu od 20 do 27 grudnia 1992r., „(...)” z dnia 10 stycznia 1993r., „(...)” z dnia 31 stycznia 1993r. (wykaz publikacji odwołującej w tygodniku (...) w okresie od 25 sierpnia 1991r. do 31 stycznia 1993r. - k. 13-15 a.s. i zeznania ubezpieczonej - k. 32-33 a.s.).

Ubezpieczona nie występowała z wnioskiem o emeryturę z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Po zakończeniu pracy w (...) sp. z o.o. Wydawnictwo (...), od dnia 1 lipca 1993r. podjęła zatrudnienie w Kancelarii (...), gdzie w lutym 2020r. wciąż była zatrudniona (zeznania ubezpieczonej, k. 32-33 a.s.).

W dniu 6 lutego 2020r. E. G. złożyła do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. wniosek o emeryturę. Po rozpoznaniu wniosku organ rentowy decyzją z dnia 14 lutego 2020r., znak: (...), przyznał ubezpieczonej prawo do świadczenia emerytalnego od 1 lutego 2020r. Wcześniej, decyzją z dnia 12 lutego 2020r. ponownie ustalił kapitał początkowy, uwzględniając do jego wyliczenia okresy składkowe w wymiarze 21 lat, 4 miesięcy i 2 dni oraz okresy nieskładkowe w ilości 1 miesiąca i 15 dni, a dodatkowo okres nauki w szkole wyższej wynoszący 4 lata (wniosek z dnia 6 lutego 2020r. – nienumerowane karty akt emerytalnych, decyzja z dnia 14 lutego 2020r. – nienumerowane karty akt emerytalnych, decyzja z dnia 12 lutego 2020r. – nienumerowane karty akt kapitałowych).

W dniu 7 maja 2020r. ubezpieczona złożyła w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych wniosek o przyznanie rekompensaty. Organ rentowy w dniu 14 maja 2020r. wydał decyzję odmowną (wniosek z dnia 7 maja 2020r. – k. 11 akt emerytalnych, decyzja z dnia 14 maja 2020r. – k. 13 akt emerytalnych).

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie powołanych dokumentów oraz częściowo w oparciu o zeznania ubezpieczonej. Dokumenty zostały ocenione jako wiarygodne, ponieważ nie zaistniały takie okoliczności, które wskazywałyby na niewiarygodność, czy nierzetelność dokumentów zgromadzonych w toku postępowania, także dlatego, że i same strony ich nie kwestionowały.

Sąd odmówił wiary ubezpieczonej E. G. w tej części, w której wskazała, że w okresie zatrudnienia w (...) sp. z o.o. Wydawnictwo (...) z siedzibą w K. w okresie od 1 września 1991r. do 31 maja 1993r. pracowała tylko i wyłącznie jako dziennikarka. Jej zeznania w tej części są sprzeczne z treścią świadectwa pracy, z którego wynika, że była wówczas zatrudniona na stanowisku kierownika działu. Innych dokumentów – poza dokumentacją płacową oraz

wybranymi wydaniem tygodnika (...) – ubezpieczona nie przedstawiła. Wobec tego Sąd ocenił, że brak jest podstaw do uwzględnienia zeznań ubezpieczonej we wskazanej części i ustalenia, że ubezpieczona wykonywała obowiązki na stanowisku dziennikarza w pełnym wymiarze czasu pracy. Jej zeznania wskazujące na taką okoliczność są niewystarczające. Nie zostały poparte wystarczającymi dowodami, szczególnie że świadectwo pracy wskazuje na inne stanowisko pracy niż podała ubezpieczona.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie E. G. podlegało oddaleniu.

Regulacja dotycząca rekompensaty z tytułu zatrudnienia w warunkach szczególnych, o którą ubiega się ubezpieczona, została wprowadzona do ustawy z dnia 19 grudnia 2008r. o emeryturach pomostowych (tekst jedn. Dz. U. z 2018r., poz. 1924). Art. 2 pkt 5 tej ustawy zawiera definicję rekompensaty rozumianej jako odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabeżdą prawa do emerytury pomostowej. Z kolei warunki jej przyznawania oraz sposób jej obliczenia regulują art. 21-23 zamieszczone w Rozdziale III „Rekompensata”. Art. 23 ustawy o emeryturach pomostowych stanowi, że ustalenie rekompensaty następuje na wniosek ubezpieczonego o emeryturę oraz, że przyznawana jest ona w formie dodatku do kapitału początkowego, o którym mowa w przepisach art. 173 i art. 174 ustawy emerytalnej. W art. 21 ust. 1 ww. ustawy wskazano natomiast, że rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat. Z art. 21 ust. 2 ustawy pomostowej wynika zaś, że rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Celem rekompensaty, o której mowa w cytowanych przepisach, podobnie jak i emerytury pomostowej, jest łagodzenie skutków utraty możliwości przejścia na emeryturę przed osiągnięciem wieku emerytalnego przez pracowników zatrudnionych przy pracach w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W przypadku rekompensaty realizacja tego celu polega jednak nie na stworzeniu możliwości wcześniejszego zakończenia aktywności zawodowej, lecz na odpowiednim zwiększeniu podstawy wymiaru emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, do której osoba uprawniona nabyła prawo po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego.

Wskazywane art. 2 pkt 5 i art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych formułują dwie zasadnicze przesłanki nabycia prawa do rekompensaty: 1) nienabycie prawa do emerytury pomostowej, 2) osiągnięcie okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu ustawy emerytalnej, wynoszącego co najmniej 15 lat. Z kolei w art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych została zawarta przesłanka negatywna, którą stanowi nabycie prawa do emerytury na podstawie przepisów ustawy emerytalnej.

Jeśli chodzi o wskazane wyżej przesłanki pozytywne nabycia prawa do rekompensaty, to analiza cytowanych przepisów ustawy o emeryturach pomostowych, prowadzi do wniosku, że prawo do rekompensaty mają osoby urodzone po 1948r., które przed 1 stycznia 2009r. wykonywały przez co najmniej 15 lat prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 32 i 33 ustawy emerytalnej. Podobnie jak przy ustalaniu tego okresu na potrzeby przyznania emerytury w niższym wieku emerytalnym, tak przy ustalaniu prawa do rekompensaty, będą uwzględnione tylko okresy, w których praca była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983r., Nr 8, poz. 43), do którego należy się odwołać na podstawie art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wskazuje w § 2 ust. 1, że okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Odnosi się to również do pracy dziennikarzy. § 13 ww. rozporządzenia przewiduje, że dziennikarz zatrudniony w redakcjach dzienników, czasopism, w radiu, telewizji oraz w agencjach prasowych, informacyjnych,

publicystycznych albo fotograficznych, objęty układem zbiorowym pracy dziennikarzy, nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn w czasie wykonywania pracy dziennikarskiej,
- 2) ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy dziennikarskiej.

W analizowanej sprawie Sąd ocenił, że E. G. nie legitymuje się wymaganym okresem 15 lat pracy w warunkach szczególnych. Organ rentowy w zaskarżonej decyzji oraz w odpowiedzi na odwołanie wskazał, że uwzględnił taki okres przypadający jedynie na czas zatrudnienia ubezpieczonej w (...) sp. z o.o. od 15 lipca 1977r. do 31 sierpnia 1991r., a więc łącznie 14 lat, 1 miesiąc i 17 dni. Do okresu pracy w warunkach szczególnych nie został natomiast uwzględniony dalszy okres zatrudnienia w tej spółce od 1 września 1991r. do 31 maja 1993r. ze względu na treść świadectwa pracy z dnia 31 maja 1993r., w którym wskazano, że ubezpieczona była zatrudniona na stanowisku kierownika działu. Inne dokumenty, które zostały w postępowaniu zgromadzone, tej wątpliwości nie rozwiały, a bierze się ona stąd, że E. G. – wbrew nazwie jej stanowiska pracy w okresie od 1 września 1991r. do 31 maja 1993r. – wskazywała, że wykonywała w tym czasie pracę dziennikarską. Sąd nie miał podstaw, by poczynić ustalenia zgodne ze stanowiskiem ubezpieczonej, gdyż tym, co na taką okoliczność wskazuje są jedynie twierdzenia i zeznania samej ubezpieczonej oraz wykaz jej publikacji w spornym okresie, a także kilka wydań tygodnika (...), w którym były publikowane teksty E. G.. Innych dowodów, które potwierdziłyby stanowisko ubezpieczonej, Sąd w toku postępowania nie przeprowadził, a to dlatego, że ubezpieczona ich nie zaoferowała. Co prawda, składając wykaz publikacji w tygodniku (...) oraz kilka wydań tego tygodnika, potwierdziła że w spornym okresie praca dziennikarska była przez nią realizowana. Jak jednak zostało wcześniej wskazane, konieczne jest, by praca w warunkach szczególnych była realizowana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. W analizowanym przypadku nie ma wystarczających dowodów na ustalenie, że tak właśnie było w przypadku ubezpieczonej i że ubezpieczona, zajmująca stanowisko kierownika działu, nie wykonywała innego rodzaju pracy niż praca dziennikarska.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że stale wykonywanie pracy w warunkach szczególnych jest rozumiane jako wypełnianie pełnego wymiaru czasu pracy na zajmowanym stanowisku, gdyż nie jest dopuszczalne uwzględnianie do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2008r., II UK 306/07, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 290). Praca w szczególnych warunkach jest to zatem praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 września 2007r., III UK 27/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 325; z dnia 22 stycznia 2008r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75 i z dnia 24 marca 2009r., I PK 194/08, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 281).

Podsumowując, ze zgromadzonego materiału dowodowego wynika, że ubezpieczona w spornym okresie wykonywała pracę dziennikarską, na co wskazują liczne publikacje. Jednakże nie udowodniła w sposób wystarczający, aby były to jedyne czynności, które realizowała.

Niezależnie od zaprezentowanego stanowiska, Sąd miał na względzie, że nawet w przypadku zaaprobowania stanowiska E. G. i ustalenia, że legitymuje się 15-letnim okresem pracy w warunkach szczególnych, prawo do rekompensaty i tak nie byłoby jej należne, ponieważ w takiej sytuacji ubezpieczona nabyłaby ex lege prawo do emerytury w wieku obniżonym, mimo że prawa do tego świadczenia nie zrealizowała. W tej sytuacji zaistniałaby negatywna przesłanka wykluczająca, zgodnie z art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych, możliwość uzyskania rekompensaty.

Wskazaną kwestię nabycia ex lege prawa do świadczenia określonego w ustawie o emeryturach i rentach z FUS, mimo faktycznego jego niezrealizowania, szeroko omówił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 maja 2018r. (III UK 88/17, OSNP 2019/2/23) oraz w postanowieniu z dnia 6 września 2018r. (II UK 410/17, Lex nr 2542302). W orzeczeniach

tych wyczerpująco wyjaśnił, że zgodnie z definicją zawartą w art. 2 pkt 5 ustawy, rekompensata to odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze dla osób, które nie nabyły prawa do emerytury pomostowej. Gramatyczna wykładnia ustawowej definicji rekompensaty jednoznacznie wskazuje, że świadczenie to dotyczy takich ubezpieczonych, którzy nie mogą nabyć prawa do emerytury pomostowej i którzy równocześnie utracili możliwość nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, to znaczy takich ubezpieczonych, którzy nie spełnili łącznie wyżej określonych warunków przewidzianych w art. 32, art. 46 lub art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Potwierdzeniem tej tezy jest wykładnia art. 2 pkt 5 dokonywana z uwzględnieniem reguł funkcjonalnych (celowościowych). Celem tego przepisu jest bowiem przyznanie odszkodowania za rzeczywistą utratę określonych uprawnień, co oznacza, że musi dotyczyć tylko tych ubezpieczonych, którzy ze względu na niespełnienie choćby jednego ustawowego warunku (wieku, ogólnego stażu emerytalnego) nie mogli skorzystać z dotychczasowych regulacji i nabyć prawa do emerytury w wieku niższym niż powszechny wiek emerytalny, a także nie mogą skorzystać z regulacji nowych, przewidzianych ustawą o emeryturach pomostowych. Nie dotyczy to natomiast ubezpieczonych, którzy po spełnieniu wszystkich ustawowych warunków wcześniejszego przejścia na emeryturę nie zrealizowali tego uprawnienia. Również regulacja art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych potwierdza taki sposób rozumienia omawianej rekompensaty. O ile bowiem w ust. 1 przewiduje on pozytywną przesłankę nabycia prawa do rekompensaty, którą stanowi legitymowanie się co najmniej 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, które przy spełnieniu pozostałych warunków dawałoby przecież podstawę do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym według dotychczas obowiązujących przepisów, o tyle w ust. 2 wymienia także przesłankę negatywną, stanowiącą, że rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Łączne odczytanie art. 2 pkt 5 oraz art. 21 ust. 2 ustawy jednoznacznie wskazuje więc, że w drugim z wymienionych przepisów nie chodzi o nabycie prawa do jakiegokolwiek emerytury, ale do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na jednej z podstaw przewidzianych w ustawie emerytalno-rentowej. Niemożność wcześniejszego skorzystania z uprawnień emerytalnych na podstawie dotychczas obowiązujących przepisów stanowi bowiem ową szkodę, którą rekompensata ma naprawić przez przyznanie odpowiedniego dodatku do kapitału początkowego (art. 23 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych).

Sąd Najwyższy podkreślił również, że zarówno art. 2 pkt 5, jak i art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych posługują się tym samym pojęciem nabycia prawa do emerytury na podstawie przepisów ustawy emerytalno-rentowej, przy czym pierwszy z nich stanowi o utracie możliwości nabycia tego prawa jako jednym z (pozytywnych) elementów definicji rekompensaty, natomiast drugi z tych przepisów uznaje nabycie prawa do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emerytalno-rentowej za negatywną przesłankę prawa do rekompensaty. Kluczowa dla rozstrzygnięcia kwestii, kto może skutecznie ubiegać się o prawo do rekompensaty, a kto tego prawa zostanie pozbawiony, jest zatem prawidłowa wykładnia pojęcia "nabycie prawa do emerytury", przy dokonywaniu której bez wątpienia pomocne będą odnoszące się do tego pojęcia wypowiedzi doktryny oraz orzecznictwa. Tak w doktrynie, jak i w judykaturze wyodrębnia się zaś nabycie prawa in abstracto (w wyniku kształtującego działania norm prawnych na sferę prawną ich adresatów, którego istota wyraża się w tym, że spełnienie warunków określonych hipotezą normy prawnej w sposób konkretny, sprawdzalny i pozytywny sprawia, iż dyspozycja normy znajduje zastosowanie jako czynnik automatycznie kształtujący sferę prawną określonych podmiotów) oraz nabycie prawa in concreto (na podstawie decyzji administracyjnych dotyczących osób indywidualnie chronionych). W ubezpieczeniach społecznych regułą jest przy tym kształtowanie sfery prawnej ubezpieczonych i instytucji ubezpieczeniowej z mocy prawa. Dlatego też, prawa do świadczeń emerytalnych i rentowych powstają z zastosowaniem mechanizmu ich nabywania in abstracto (por. R. Babińska: *Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych*, Warszawa 2007, s. 13-44 oraz K. Ślebzak: *Ochrona emerytalnych praw nabytych*, Warszawa 2009, s. 74-95 i powołana tam literatura oraz orzecznictwo). Generalną zasadę, zgodnie z którą prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do jego nabycia, ustanawia art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Regulację tę rozumie się w ten sposób, że jeżeli wszystkie przesłanki nabycia prawa do emerytury (lub renty) zostały spełnione, to prawo do świadczenia powstaje nawet, gdy nie został złożony wniosek o jego przyznanie (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z

dnia 4 listopada 2014r., I UK 100/14, LEX nr 1567460 oraz z dnia 18 lutego 2015r., I UK 225/14, OSNP 2016 nr 11, poz. 141). Nabycie prawa in abstracto nie aktualizuje natomiast obowiązku instytucji ubezpieczeniowej do ustalenia i realizacji świadczenia, bez uprzedniego podjęcia przez ubezpieczonego stosownej czynności, to jest złożenia wniosku emerytalnego (rentowego), przez którą to czynność wnioskodawca ujawnia się jako uprawniony do świadczenia i zainteresowany jego realizacją. Przewidziany w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej wniosek o świadczenie nie jest zatem elementem układu warunkującego nabycie prawa do emerytury, gdyż ten jest zawarty w przepisach ustawy określających warunki do przyznania tego świadczenia. Jak zauważył Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 20 grudnia 2000r. (III ZP 2/00, OSNAPiUS 2001 nr 12, poz. 418), wniosek o przyznanie świadczenia stanowi jedynie żądanie realizacji powstałego ex lege prawa. Moment złożenia wniosku ma natomiast znaczenie dla określenia początkowej daty uruchomienia wypłaty emerytury lub renty. Zgodnie z art. 129 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, świadczenia wypłaca się bowiem poczynając od dnia powstania prawa do nich, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Ukształtowana tym przepisem relacja między nabyciem prawa do świadczenia a jego realizacją wyklucza możliwość wstecznego wypłacania emerytury lub renty, to jest za okres po nabyciu prawa do świadczenia a przed złożeniem wniosku o jego realizację, co ma zapobiegać zjawisku kapitalizacji świadczeń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2011r., I UK 86/11, Legalis). Skoro nabycie prawa do świadczenia emerytalno-rentowego następuje z mocy ustawy z chwilą spełnienia przez ubezpieczonego wszystkich warunków wymaganych do jego powstania, decyzja organu rentowego ustalająca to prawo ma charakter deklaratoryjny (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2010r., II UZP 3/11, OSNP 2010 nr 17-8, poz. 217). Ani data złożenia wniosku, ani data wydania decyzji nie przesądza więc o stanie prawnym mającym zastosowanie do oceny istnienia po stronie wnioskodawcy prawa do dochodzonego świadczenia. Wypada także przypomnieć, że rozróżnienie powstania prawa do świadczeń emerytalno-rentowych i prawa do ich wypłaty występowało w ustawie z dnia 14 grudnia 1982r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (art. 73 i art. 99). Zatem istnienia prawa do świadczeń, wiążącego się ze spełnieniem warunków nabycia tego prawa nie można utożsamiać z przyznaniem świadczenia. Przyznaniem świadczenia jest ustalenie prawa do jego pobierania, a więc do wypłaty (por. uchwałę siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 1989r., III UZP 11/89, OSNCP 1990 nr 6, poz. 72 i wcześniejszą uchwałę z dnia 10 sierpnia 1988r., III UZP 22/88, OSNCP 1989 nr 12, poz. 194, a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2006r., III UK 95/06, LEX nr 950628).

Podsumowując zaprezentowany wątek rozważań, Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że rekompensata, o której mowa w art. 21 ustawy o emeryturach pomostowych, nie przysługuje osobie, która ex lege nabyła prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, chociażby nie złożyła wniosku o to świadczenie i nie uzyskała prawa do niego potwierdzonego decyzją organu rentowego.

W przedmiotowej sprawie, gdyby uwzględnić ubezpieczonej do okresu pracy w warunkach szczególnych okres sporny, ubezpieczona legitymowałaby się wymaganym okresem 15 lat, który w całości przypada przed 1 stycznia 1999r. Do tej daty ubezpieczona spełniła także wymóg ogólnego stażu pracy wynoszącego co najmniej 20 lat. Jeśli chodzi zaś o wiek, to 55 lat ukończyła w dniu (...) Wówczas mogła skorzystać z prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Nie uczyniła tego, ale ta okoliczność w świetle tego, co wskazał SN, nie ma znaczenia. Istotne jest, że z ukończeniem 55 lat E. G. ex lege nabyła prawo do wcześniejszej emerytury, o ile podzielić jej stanowisko, że posiada wymagane 15 lat pracy w warunkach szczególnych. Z tych względów zaistniała w jej przypadku negatywna przesłanka do przyznania prawa do rekompensaty przewidziana w art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych.

Odnosząc się jeszcze do kwestii nabycia przez ubezpieczoną prawa do emerytury w wieku obniżonym, odwołać należy się do cytowanego wcześniej § 13 rozporządzenia z 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Przewiduje on, że osoba wykonująca pracę dziennikarską musi osiągnąć wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn w czasie wykonywania pracy dziennikarskiej. E. G. wiek 55 lat ukończyła, kiedy już nie pracowała jako dziennikarka, nie ma to jednak znaczenia, gdyż – jak wynika z orzecznictwa - prawo do emerytury nabywa dziennikarz, który w dniu wejścia w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych spełniał określone w

niej wymogi ustawowe, a po tej dacie osiągnął wymagany wiek, niezależnie od tego, czy w chwili osiągnięcia tego wieku wykonywał pracę dziennikarską, czy też pozostawał w zatrudnieniu na innej podstawie niż stosunek pracy, bądź nie pozostawał w jakimkolwiek zatrudnieniu (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 30 kwietnia 2007r., III AUa 791/06; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2007r., II UZP 14/06).

Uwzględniając powołane okoliczności Sąd ocenił, że odwołanie E. G., jako bezzasadne, musiało podlegać oddaleniu na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.